

Розділ 4

АУДИТ І КОНТРОЛЬ В УМОВАХ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

УДК 657.6 (075.8)

АУДИТ У КОМП'ЮТЕРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Вакаров В.М.
Щербан М.Д.

У статті розглянуто питання проведення аудиту з використанням сучасних комп'ютерних технологій, зокрема проведено аналіз представлених на сучасному програмному ринку облікових та аудиторських програмних продуктів. Запропоновано класифікацію сучасного програмного забезпечення бухгалтерського обліку та звітності в Україні та сформульовано вимоги до комп'ютерних аудиторських програм.

Ключові слова: *аудит, програмний продукт, види бухгалтерських комп'ютерних програм, аудиторські програмні продукти.*

ВСТУП

Динамічні зміни в економіці України останнього десятиріччя обумовили потребу модернізації національної системи фінансово-економічного контролю, її адаптації до ринкового середовища сьогодення внаслідок чого в Україні відбулося становлення і подальший розвиток нової підсистеми фінансово-економічного контролю – аудиту.

Актуальність дослідження. Сучасний ринок аудиторських послуг України перебуває на стадії свого становлення. Як результат – на практиці має місце недооцінка можливостей аудиту, відсутність кваліфікованих кадрів, недосконала нормативно-правова база регулювання аудиторської діяльності, а бурхливий розвиток комп'ютерної техніки та сучасних інформаційних технологій викликав необхідність визначення шляхів створення ефективної методики аудиту в комп'ютерному середовищі.

Питанню використання комп'ютерної техніки і програм в аудиті та бухгалтерському обліку приділяють увагу багато науковців: П.Т.Саблук, М.Я.Дем'яненко, В.Н. Давидов, М.Т.Білуха, В.С.Рудницький, Ф.Ф.Бутинець, М.Ф.Кропивко, В.Б.Моссаковський, В.М.Жук, Л.С.Шатковська, К.П.Дудка, А.М.Кузьмінський, Г.Корабельников, О.А.Петрик, Б.С.Одинцов, В.П.Суйц, Е.А.Аренс, Дж.К.Лоббек, Р.Адамс, Дж. Робертсон, тощо. Аналіз результатів досліджень присвячених цим питанням дозволив зробити висновок, що поглибленого вивчення потребує сфера використання комп'ютерної техніки в аудиті, оскільки науковці оцінюють її по-різному. Деякі автори [4, 7, 8, 9, 14] вважають, що застосовувати ЕОМ необхідно лише у випадках здійснення складних економіко-математичних розрахунків при застосуванні в аудиторському контролі економічного аналізу, статистичних розрахунків і економіко-математичних методів (на технічній базі ЕОМ), що підвищує наукову достовірність аудиту і його ефективність у раціональному господарюванні в умовах ринкових відносин [5]. Інші вчені (Е.А.Аренс та Дж.К.Лоббек) вказують, що програму комп'ютерного аудиту можна використовувати при виконанні широких аналітичних процедур, як додатковий спосіб аудиторського тестування [2].

Постановка завдання дослідження. Наше дослідження спрямоване на формування позитивного сприйняття програмних продуктів в аудиті аудиторами та обліковцями в Україні.

Детальне висвітлення даної проблеми здійснюється за допомогою аналізу та класифікації наявних на сучасному ринку комп'ютерних технологій та програмного забезпечення програмних продуктів аудиту й формуванні пакету вимог до комп'ютерних аудиторських програм.

1 ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В МІЖНАРОДНІЙ ПРАКТИЦІ АУДИТУ

У зв'язку з широким застосуванням обчислювальної техніки, комп'ютерних інформаційних мереж та систем у бізнесі та бухгалтерському обліку перед аудиторами постало завдання пристосування технології

свої роботи або навіть значної її зміни з використанням спеціальних методів і комп'ютерних програм при проведенні аудиту фінансової звітності підприємств, які застосовують автоматизовані фінансово-облікові системи. У світовій практиці аудиту питанням застосування інформаційних технологій приділяють значну увагу, зокрема, професійні організації. Про це свідчить, наприклад, постійне оновлення (з інтервалом в 1-2 роки) фактично всіх Міжнародних стандартів аудиту, що видаються Міжнародною федерацією бухгалтерів, в яких найбільших змін зазнають саме стандарт і положення про Міжнародну аудиторську практику, що стосуються комп'ютеризації аудиту [17]. В офіційному українському виданні Міжнародних стандартів аудиту 2004 р., яке діяло на території України, також містились положення, що стосувалися інформаційних технологій (табл. 1.).

Таблиця 1 Перелік положень про міжнародну аудиторську практику щодо комп'ютеризації аудиту

№ з/п	Назва
401	Аудит у середовищі комп'ютерних інформаційних систем (стандарт)
1001	Середовище ІТ: автономні персональні комп'ютери
1002	Середовище ІТ: онлайніві комп'ютерні системи
1003	Середовище ІТ: системи баз даних
1008	Оцінювання ризиків та внутрішній контроль – характеристики та особливості в КІС
1009	Комп'ютеризовані методи аудиту
1013	Електронна комерція – вплив на аудит фінансових звітів

Однак у новій англійській редакції Стандартів 2008 р. всіх цих розділів (за винятком Положення 1013) немає. І не тільки їх. Фактично, ідеологія і структура стандартів значно перебудовані. Наприклад, стандарти 310 „Знання бізнесу”, 400 „Оцінка ризику і внутрішній контроль”, 401 „Аудит у середовищі комп'ютерних інформаційних систем” і Положення про Міжнародну аудиторську практику 1008 „Оцінювання ризиків та внутрішній контроль — характеристики та особливості в КІС” втратили свою чинність в грудні 2004 р., коли набули чинності стандарти 315 „Розуміння господарюючого суб'єкта та оцінювання ризику суттєвого відхилення” та 330 „Аудиторські процедури стосовно оцінених ризиків”. Основною ідеєю, яка лежала в основі цієї перебудови, було те, що тепер фактично весь аудит розглядається як комп'ютерний, тобто в умовах застосування бізнесових бухгалтерських комп'ютерних інформаційних систем (КІС) і з використанням комп'ютерних методів аудиту. Саме тому коментарі та вказівки з цих питань тепер містяться майже в кожному стандарті аудиту.

У низці робіт, опублікованих в різний час в Росії, розглядалися питання комп'ютеризації аудиту, теорії і методичних підходів, вживаних аудиторами в середовищі комп'ютерної обробки даних, що сформулювали загальні вимоги до автоматизованих систем проведення аудиту та запропонували ряд практичних рекомендацій щодо їх створення. Як у літературі західних авторів, так і в російських джерелах термінологія щодо комп'ютеризації аудиту та аудиту інформаційних систем не є сталою, а підходи до визначення методик значно відрізняються (табл. 2).

У наведених визначеннях чітко простежуються три таких аспекти:

- 1) використання комп'ютерів для організації роботи аудиторської фірми;
- 2) перевірка та оцінка комп'ютерних інформаційних систем;
- 3) використання комп'ютерів і програм як специфічних інструментів для проведення аудиту.

Загалом програмне забезпечення аудиту базується на комп'ютерних програмах (пакетах програм, утилітах), які можуть використовуватись як обліковий інструмент для обробки даних, сортування, створення і виведення файлів.

Аудит за допомогою комп'ютерних систем використовується для різноманітних процедур перевірки: тестування результатів обробки інформації в системі обліку клієнта; аналітичного огляду процедур для виявлення нестандартних випадків; доступу до файлів даних і бібліотек; тестування на відповідність нормативних засобів і систем управління, бухгалтерського обліку і контролю.

2 ОГЛЯД СУЧАСНИХ КОМП'ЮТЕРНИХ ПРОГРАМ В АУДИТІ В УКРАЇНІ

Кожна аудиторська фірма (аудитор) при створенні автоматизованої системи для проведення аудиту на етапі його планування змушена обирати відповідну комп'ютерну програму. Тобто перед спеціалістами постає питання вибору програми аудиту, яка б найкраще відповідала потребам конкретного підприємства. На нашу думку, це є важливим етапом, оскільки після поділу програмного забезпечення за певними категоріями на групи можна ставити вимоги до програм та порівнювати їхні функціональні можливості.

Взагалі, комп'ютерні програми можна поділити на кілька видів (рис.1).

На сьогоднішній день ринок прикладних програм досить різноманітний і неоднорідний, що є результатом впливу трьох основних факторів: [8,9,11,15,16]: постійно зростаючі вимоги до споживачів, кон'юнктурний світогляд більшості розробників, нестійке нормативно-правове середовище.

Таблиця 2 Види аудиту із застосуванням обчислювальної техніки

№ з/п	Термін	Визначення	Джерело
1.	Audit automation (автоматизація аудиту)	Використання інформаційної технології в плануванні, контролюванні та документуванні аудиторської роботи	[19, 254]
2.	Комп'ютерний аудит	Означає використання комп'ютерів і сучасних інформаційних технологій для організації аудиторської діяльності, включаючи аудиторські перевірки фінансової звітності та підготовку аудиторського висновку, а також надання супутніх аудиту послуг	[13, 19]
3.	Audit approach to computers (аудиторський підхід до комп'ютерів)	Аудит інформаційних систем, який полягає у визначенні аудиторської стратегії, у розумінні та опису комп'ютерної системи, оцінюванні внутрішніх засобів контролю, тестуванні цих контролів та виявленні їх слабких місць, та у детальному тестуванні	[18]
4.	Information systems auditing (аудит інформаційних систем)	Процес збирання та оцінювання доказів для того, щоб визначити, чи комп'ютерна система зберігає цілісність даних, забезпечує ефективне виконання цілей організації та ефективне використання ресурсів	[20, 17]
5.	Комп'ютерний аудит	Оцінка поточного стану комп'ютерної системи на відповідність певному стандарту чи запропонованим вимогам	[12]
6.	Computer-Assisted Audit Techniques – CAATs (комп'ютеризовані методи аудиту)	Застосування аудиторських процедур із використанням комп'ютера як аудиторського інструмента.	[17]

Операційні системи

забезпечують роботу програми, перетворюючи її функції у набір виконуваних комп'ютером команд;

Системне програмне забезпечення

забезпечує повноцінну роботу пристроїв комп'ютера та підтримує його технічне обслуговування;

Прикладні програми

забезпечують виконання конкретних завдань у різних сферах діяльності;

Мови програмування

призначені для створення інших програм і використовуються, як правило, професійними програмістами;

Інші програми

в цю групу відносять віруси, антивірусні програми, тощо;

Рис 1 Види комп'ютерних програм

Практика свідчить, що при проведенні аудиту використовуються існуючі програми бухгалтерського обліку, юридичні бази даних, програми аналізу фінансово-господарської діяльності та інші спеціальні програми.

Юридичні бази даних із законодавства. Ці програми виконують головну роль – дозволяють швидко відшукати для користування потрібний нормативний документ з бухгалтерського обліку, оподаткування різних видів діяльності, правового регулювання підприємництва. Сюди відносять такі програми: Грант, Консультант плюс, Юрисконсульт, Ліга: Закон тощо.

Довідники. При проведенні аудиторських перевірок дуже часто використовують довідники різних ставок податків, банківських процентів, курсів валют, допустимих норм витрат на рекламу, представницьких витрат, на відрядження, розмірів мінімальної оплати праці, та ін. Останні в юридичних базах відсутні, і необхідно затратити багато часу, щоб відшукати одну – дві цифри, а в бухгалтерських програмах зазвичай подані тільки ті довідники, які використовуються в програмі напряму для бухгалтерського обліку.

Електронні таблиці. Це найбільш простий засіб, що дозволяє швидко провести розрахунки. В електронних таблицях аудиторі використовують прості засоби для перевірки результатів. Останні також застосовують при проведенні аналізу підсумкової звітності підприємства.

Бухгалтерські програми. На сьогоднішній день існує багато програм, які здатні допомогти при проведенні аудиту.

Основними їх властивостями є [3, 15]:

- Простота. Складну і перевантажену систему важко використовувати для аудиту.
- Швидкість. Бухгалтерська програма повинна працювати швидко.
- Гнучкість. Програма повинна швидко перенастроюватись на підприємства, які мають іншу специфіку бухгалтерського обліку.
- Розвинений контроль операцій. Контроль повинен проводитись не в момент занесення інформації, а окремо, коли в цьому виникає необхідність.

- Різні форми звітів, які подають одну і ту ж інформацію, але з різних сторін, у різних розрізах. Відмовки розробників, що ту ж саму інформацію можна отримати, але в іншому вигляді, не приймаються, оскільки аудитор може мати власну думку про те, яка інформація і в якому вигляді йому знадобиться.

Можливість сторнування операцій, оформлених невірно. Аудитор повинен мати можливість отримати в програмі баланс, який був наданий в податкову інспекцію, якщо навіть в ньому були помилки, і крім того, внести виправні записи, щоб отримати правильний баланс і підсумки.

На нашу думку, слід звернути увагу на те, що вітчизняні аудиторі в більшості використовують прикладні програми (електронні таблиці Excel, Lotus 1-2-3, SuperCalc) для виконання аналітичних процедур, але, на відміну від зарубіжних колег, розрахунки проводяться переважно на завершальній стадії аудиту.

В даний час аудиторам у своїй роботі часто доводиться зустрічатися з автоматизованими системами обліку. [16] Засіб обробки господарських операцій і ведення обліку істотно впливають на організаційну структуру підприємств, процедури і методи проведення аудиту. При проведенні аудиту необхідно враховувати такі особливості: рівень автоматизації завдань бухгалтерського обліку, наявність методик проведення аудиту на підприємстві, доступність облікових даних, складність існуючої автоматизованої системи обліку, контролю і аудиту. Однією з бухгалтерських програм, яка широко використовується на українських підприємствах, є система, розроблена російськими програмістами "ІС: Підприємство. Конфігурація "Бухгалтерський облік для України", призначена для підприємств, які займаються виробництвом, торгівлею, посередництвом, наданням послуг тощо. В ній реалізована стандартна методологія бухгалтерського і податкового обліку для госпрозрахункових операцій відповідно до законодавства України. Методологія обліку відповідає стандартам ведення бухгалтерського обліку. Для вирішення цих питань система включає:

- план рахунків, який містить типові настройки аналітичного валютного і кількісного обліку практично для всіх розділів бухгалтерського обліку;
- довідник валют, який використовується при веденні валютного обліку;
- набір довідників для формування первинних документів і ведення списків аналітичного обліку;
- набір документів для введення, зберігання і виведення на паперові носії первинних документів і для автоматичного формування бухгалтерських операцій;
- набір констант, що використовуються для настройки загальних параметрів ведення обліку в конкретній організації;
- набір стандартних звітів, що дозволяють отримати дані бухгалтерського обліку в розрізі всіх рахунків, включаючи аналітичний облік;
- набір регламентованих звітів (податкових, бухгалтерських тощо);

Набір документів, які автоматизують бухгалтерський облік, розрахований на ведення:

- найбільш важливих об'єктів бухгалтерського обліку: облік операцій по касі і банку; облік товарно – матеріальних цінностей на складі і у виробництві; розрахунки з постачальниками та підрядниками; розрахунки з підзвітними особами; облік нематеріальних активів; нарахування і виплата заробітної плати; облік валютних операцій;

- а також податкового обліку: облік валових доходів і валових витрат; облік балансової вартості основних засобів та амортизації; ведення книг обліку продажу та придбання товарів (робіт, послуг).

Спеціалісти в сфері комп'ютеризації та автоматизації на сьогоднішній день розробили вітчизняний продукт "БЕСТ ЗВІТ", призначений для автоматизації процесів підготовки, передачі-прийому, обробки і

накопичення звітних документів між організаціями (відомствами). Функціонально система складається із двох незалежних модулів (АРМів): АРМ підготовки даних та АРМ збору і обробки інформації.

АРМ підготовки даних призначений для формування звітних документів, їх перевірки і передачі в АРМ збору і обробки. Він реалізує наступні функції: формування і ведення реєстру форм (бланків) звітних документів; формування звітних документів в інтерактивному режимі з використанням різних перевірок, які слідкують за можливими помилками на етапі підготовки документів; формування звітних документів на основі імпорту електронних даних із будь-яких автоматизованих систем обробки інформації; перевірка коректності заповнення звітних документів; формування пакетів електронної звітності для передачі в АРМ збору і обробки інформації.

АРМ збору і обробки інформації призначений для прийому, накопичення і обробки пакетів електронної звітності. Він реалізує такі функції: виконання всіх функцій АРМ підготовки даних; ведення реєстру підприємств та їх підрозділів, які здають звітність; прийом пакетів електронної звітності, які сформовані АРМом підготовки даних; перевірка коректності заповнення прийнятих документів; контроль строків подачі звітності; обробка і аналіз інформації, що міститься в документах; формування зведених звітів, довідок і т.д.; можливість обробки і аналізу інформації в режимі віддаленого доступу до баз даних звітних документів.

3 КЛАСИФІКАЦІЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ВИМОГИ ДО КОМП'ЮТЕРНИХ АУДИТОРСЬКИХ ПРОГРАМ

На основі проведеного дослідження програмне забезпечення бухгалтерського обліку можна згрупувати за певними ознаками (рис. 2).

Засоби і методи, що застосовуються для аудиторської перевірки в складних інформаційних системах, поділяються на такі групи:

- а) робота в реальному режимі часу з реальними даними;
- б) робота зі статистичними даними;
- в) робота з імітаційними даними;
- г) проведення аналізу спеціальними засобами.

Рис 2 Класифікація програмного забезпечення бухгалтерського обліку

На практиці для підприємств, з якими аудиторська фірма має довгострокові договірні відносини, розробляються спеціальні аудиторські модулі, вбудовані в існуючі програмні засоби обліку, контролю і аудиту. [17]

Програмні засоби використовують два види контролю даних: систематичний контроль, коли облікові дані тестуються по всіх основних критеріях (діапазон, зіставлення з нормативною інформацією тощо), вибірковий контроль, що проводиться на деякій вибірці даних (за визначеними операціями, за окремими завданнями і т.д.).

Рис
3 Схема

аудиторської перевірки з використанням автоматизованої системи

Використання персональних комп'ютерів в аудиті дозволяє скоротити затрати часу та праці на його проведення і в кінцевому результаті створює нові можливості в організації та методиці проведення аудиту. Аудиторську перевірку за допомогою автоматизованої системи можна подати у вигляді схеми (рис. 3.).

При роботі із спеціальними аудиторськими програмами (системами) аудитор повинен *виконати такі процедури*:

1. Визначення завдань, необхідних для вирішення при аудиті, за допомогою спеціального програмного забезпечення.
2. Складання плану виконання поставлених задач і оцінка реальності застосування аудиторських програмних засобів. З цією метою проводиться аналіз форми і методу обліку, що ведеться на підприємстві, й оцінюється можливість використання аудиторського програмного забезпечення. На даному етапі визначається необхідна потужність обчислювальної техніки і встановлюється графік виконання аудиторських робіт із зазначенням обсягів, термінів виконання, конкретних виконавців і форм завершення.
3. Налаштування стандартних програмних засобів і розробка нових, необхідних для аудиторської перевірки. Адаптування існуючих програм до фактичних облікових даних.
4. Перевірка сформованих на машинних носіях даних з метою підтвердження їх незмінності, оцінка стану підприємства, яке перевіряється, тестування та опрацювання за запланованим графіком, аналіз отриманої інформації і оцінка її за допомогою бази знань і формування комп'ютерного висновку по перевірених позиціях.

Облікові комп'ютерні системи дозволяють аудитору працювати з комп'ютерною мережею клієнта.

При цьому необхідно мати комп'ютерні програми, які використовуються для перевірки змісту файлів клієнта; контрольні дані, які використовуються для комп'ютерної обробки з метою перевірки функціонування комп'ютерних програм клієнтів.

Основні вимоги до аудиторських програмних продуктів:

1. Програма повинна бути забезпечена розвинутими засобами контролю операцій. Причому контроль операцій повинен здійснюватись не в момент оформлення документу чи проводки, як це прийнято в чисто бухгалтерських програмах, а окремо, коли в цьому виникає необхідність.
2. Розробка повинна легко перенастроюватися. Аудиторам доводиться працювати з різними замовниками, в яких різні облікові політики, прийняті форми звітності і документів, навіть плани рахунків. З цього випливає принцип підвищеної гнучкості системи.
3. Ергономічність системи. Під цим поняттям розуміють наявність засобів для зручного введення великих об'ємів інформації для оперативного і простого формування звітів. Іншими словами, програма повинна бути розрахована не на оператора, а на аудитора, сфера пильності якого не в комп'ютерній сфері. До того ж це користувач, який, працюючи з великим обсягом документів, цінує кожну хвилину.
4. Зв'язок на рівні вихідної інформації з іншими бухгалтерськими системами. Додаткові засоби імпорту і експорту даних, представлених в різних форматах.
5. Простота засвоєння програми, її швидкодія, професійна оперативна підтримка зі сторони розробника.

При проведенні аудиту з використанням комп'ютерних систем велику увагу потрібно приділяти аудиторському ризику. Основними факторами, які формують ризик аудитора, на нашу думку, є: децентралізація комп'ютерної мережі, географічна відділеність комп'ютерних терміналів, недостатній рівень знань бухгалтерського персоналу в області інформаційних технологій, відсутність внутрішнього контролю за функціонуванням середовища комп'ютерної обробки даних тощо.

Шляхами зниження рівня аудиторського ризику в системі електронної обробки даних є: застосування ліцензійних систем автоматизації обліку та аудиту; використання сучасного програмного забезпечення; застосування єдиного середовища комп'ютерної обробки даних в межах економічного суб'єкта, включаючи філії, підрозділи, представництва, дочірні підприємства тощо; функціонування спеціальної системи контролю програмного забезпечення; наявність можливого поглиблення деяких видів контролю за рахунок застосування спеціально розробленого для аудиторів програмного забезпечення; кваліфіковане визначення інформаційної політики керівництвом економічного суб'єкта; узгодження інформаційної політики економічного суб'єкта з основним використанням системи комп'ютерної обробки даних; наявність довгострокового плану та стратегії розвитку системи комп'ютерної обробки даних економічного суб'єкта.

Потрібно відмітити, що іноді при проведенні аудиту в умовах застосування комп'ютерів з метою зниження аудиторського ризику доцільно використовувати спеціаліста з технології комп'ютерної обробки економічної інформації. Це необхідно для визначення "слабких місць" в програмі з контрольних позицій та більш точного визначення рівня ризику контролю на підприємстві. Основні напрями взаємодії аудитора з експертом із систем комп'ютерної обробки даних наступні: оцінка законності придбання та ліцензійної чистоти бухгалтерського програмного забезпечення, що функціонує в системі комп'ютерної обробки даних економічного суб'єкта, що перевіряється; оцінка надійності системи комп'ютерної обробки інформації в цілому; перевірка правильності та надійності алгоритмів розрахунків; формування на комп'ютері необхідних аудитору реєстрів аналітичного обліку і звітності.

При проведенні аудиту в умовах автоматизованої обробки облікової інформації аудиторам до індивідуальних завдань рекомендується включати питання з перевірки програми, правильності обробки інформації тощо. Дані цих перевірок повинні знайти відображення у відповідних розділах акту перевірки.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи викладене можна сказати, що для збільшення кількості професійних розробок для аудиторських підприємств та аудиторів, на нашу думку, необхідно щоб:

1. Розроблялись програми забезпечені розвинутими засобами контролю операцій, які повинні легко перенастроюватись - аудиторська програма повинна будуватись на принципі гнучкості. Це пов'язано з тим, що аудитори працюють з різними замовниками у яких різні облікові політики, прийняті форми звітності і документів, навіть різні плани рахунків.

2. Програмні продукти були ергономічними, тобто містили засоби контролю для зручного введення великих об'ємів інформації для подальшого оперативного і простого формування звітів – програма розраховувалась не на програміста чи оператора, а на аудитора.

3. Програми легко зв'язувались з іншими бухгалтерськими системами й характеризувались простотою засвоєння, швидкодією, професійною і оперативною підтримкою зі сторони розробника.

4. Основними шляхами зниження рівня аудиторського ризику в системі електронної обробки даних вважалося застосування ліцензійних систем автоматизації обліку та аудиту; використання сучасного програмного забезпечення; застосування єдиного середовища комп'ютерної обробки даних в межах економічного суб'єкта, функціонування спеціальної системи контролю програмного забезпечення та наявності можливого поглиблення деяких видів контролю за рахунок застосування спеціально розробленого для аудиторів програмного забезпечення, перевірки правильності та надійності алгоритмів розрахунків; формування на комп'ютері необхідних аудитору реєстрів аналітичного обліку і звітності.

6. При проведенні аудиту в умовах автоматизованої обробки облікової інформації аудиторами до індивідуальних завдань включались питання з перевірки програми та правильності обробки інформації.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Автоматизация бухгалтерского учета / Г. Корабельников (сост.) – М.: Главбух, 1998. – 111 с.
2. Аренс Э.А., Лоббек Дж. К. Аудит / Ред. Я.В.Соколов – М.: Финансы и статистика, 1995. - 558 с.
3. Аудит: Практик. пособие /А.Кузьминский, Н.Кужельный, Е.Петрик, В.Савченко и др.: Под ред. А.Кузьминского. – К.: Учетинформ, 1996. – 283 с.
4. Бардаш С.В. Инвентаризація: теорія, практика, комп'ютеризація. — Житомир: ЖІТІ, 1999. — 372 с.
5. Білуха М.Т. Курс аудиту: Підручник – К.: Вища школа: т-во „Знання”, 1998. – 574 с.
6. Бутинець Ф.Ф., Малюга Н.М., Петренко Н.І. Аудит: стан і тенденції розвитку в Україні та світі: Моногр. / За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. — Житомир: ЖДТУ, 2004. — 564 с.
7. Давыдов В.Н. Компьютеризация бухгалтерского учета, поиски, решения. – М.: Финансы и статистика, 1993. – 253 с.
8. Давыдов В.Н. Компьютеризация бухгалтерского учета: Опыт, поиски, решения. – М.: Финансы и статистика, 1989. – 141 с.
9. Завгородній В.П. Автоматизація бухгалтерського обліку, контролю, аналізу та аудиту. — К.: А.С.К., 1998. — 768 с.
10. Івахненко С.В. Комп'ютерний аудит: контрольні методики і технології. Наукове видання. – К.: Знання, 2005. – 286 с.
11. Криницький Р.И. Ревизия в условиях применения ЭВМ. – Вильнюс, 1988. – 124 с.
12. О выборе компании для анализа защиты информационной системы //http://www.vit.ru/vit/security/press/press8.html.
13. Подольский В.И., Щербак Н.С., Комиссаров В.Л. Компьютерный аудит: Практик. пособ. / Под ред. проф. В.И. Подольского. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2004. — 128 с.
14. Полковский Л.М. и др. Автоматизация учета на базе персональных ЭВМ / Л.М.Полковский, С.А. Зайдман, М.Е. Беркович. – М.: Финансы и статистика, 1991. – 192 с.
15. Саблук П.Т., Кропивко М.Ф., Коваленко Ю.С., Пехота М.А. Комп'ютерні технології в управлінні сільськогосподарським підприємством. - К., 1996. – 167 с.
16. Сивак О.В., Осейко Н.Н. Бухгалтерский учет с помощью персонального компьютера. – К.: Полиграфкнига, 1993. – 206 с.
17. Handbook of International Auditing, Assurance, and Ethics Pronouncements. 2008 Edition // www.ifac.org.
18. Jenkins B., Cooke P., Quest P. An audit approach to computers. — London: Coopers & Lybrand Deloitte (United Kingdom) — 1992. — 572p.
19. Manson S., McCartney Sc., Sherer M. Audit Automation: Improving Auality or Keeping up Appearances? // Current issues in auditing. — 3 rd ed. — London: Paul Chapman Publishing Ltd, 1997. — 342 p.
20. Weber R. Information systems control and audit. — Upper Saddle River, Prentice-Hall, Inc., 1999. — 1013 p.

Вакаров Василь Михайлович, доцент кафедри обліку і аудиту економічного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Щербан Марія Дмитрівна, асистент кафедри економіки та підприємництва Карпатського інституту підприємництва Відкритого міжнародного університету розвитку людини „Україна”.